

ЗВІТ ГОЛОВИ
Українського інституту
національної пам'яті
Антон Дробовича
за п'ять років
роботи УІНП

УКРАЇНСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПАМ'ЯТІ

Збереження інституційної сталості УІНП – одне з ключових завдань і досягнень

Інститут продовжив системно працювати за ключовими напрямками діяльності:

- осмислення складного минулого;
- повернення історії, яку радянська влада намагалася піддати забуттю;
- вшанування людей, які в минулому боролися за українську державу або стали жертвами воєн, нацистського чи радянського режимів;
- реабілітація репресованих радянською владою;
- переосмислення радянської та російської імперської спадщини насамперед у публічному просторі;
- робота з місцями пам'яті;
- збір усноісторичних свідчень;
- відзначення важливих дат і днів пам'яті;
- меморіалізація Революції гідності та сучасної російсько-української війни

Кількість українців, які підтримують державну політику національної пам'яті, зростає

Підтримка державної політики національної пам'яті

2023 рік

2024 рік

Актуальність історії для українців

39%

оцінюють свій рівень зацікавлення історією України на 10 балів за 10-бальною шкалою

94%

оцінюють свій рівень зацікавлення історією України від 5 до 10 балів

**Дані соціопитування, проведеного на замовлення УІНП у 2023 та 2024 роках*

Продовження декомунізаційної реформи

- Досягнуто рішень щодо складних кейсів, серед яких заміна герба СРСР на Тризуб на щиті Батьківщини-матері, демонтаж пам'ятників Ватутіну та Щорсу в Києві.
- Липень 2022 року: **778000** людей взяли участь в опитуванні щодо долі Батьківщини-матері в Дії. **94%** проголосували за демонтаж герба СРСР, з них **85%** – за його заміну на Тризуб.
- Інститут працював над кейсами переосмислення радянської спадщини. Серед прикладів: робота над концепцією музею тоталітарної пропаганди на основі монумента «Легендарна тачанка» на Херсонщині, трансформація колишнього Музею Миколи Островського у Шепетівці у Музей пропаганди.
- Розроблено і передано до МЗС проєкт резолюції Генасамблеї ООН щодо засудження злочинів радянського комуністичного режиму.

Повномасштабне вторгнення РФ посилило запит на переосмислення російської імперської спадщини

Травень 2022

- Проведено круглі столи «Дерусифікація, декомунізація і деколонізація в публічному просторі»
- За результатом при Міністерстві культури запрацювала Експертна рада з участю УІНП.

Березень 2023

- Верховна Рада ухвалила закон «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії». УІНП брав участь у його розробці.
- Фахівці Інституту підготували збірник рекомендацій щодо виконання закону та перелік зі 182 назв населених пунктів, які містять символіку російської імперської політики.

Липень 2023

- Запрацювала Експертна комісія УІНП, яка станом на кінець листопада 2024-го оприлюднила 26 фахових висновків.

Результат імплементації закону «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії» у 2023–2024 роках

25194

об'єктів топоніміки
перейменовано

1066

пам'ятників і пам'ятних
знаків демонтовано

**На основі даних від обласних і Київської міської військових / державних адміністрацій*

Інститут долучився до напрацювання основи для повернення історичних назв на Кримському півострові

2022 рік

напрацьовано пропозиції до проекту постанови ВРУ *«Про відновлення історичних топонімів Криму [...]»*

678

назв населених пунктів запропоновано перейменувати / повернути історичні назви. Серед них – ті, які радянська влада перейменувала у **1944–1948 роках**, щоб стерти свідчення присутності кримських татар після їх депортації.

Усього проаналізовано **понад 4,5 тисячі** назв населених пунктів та об'єктів.

Реабілітація репресованих радянською владою

Інститут продовжив забезпечувати роботу Національної комісії з реабілітації.

За п'ять років:

26

засідань

1970

людей
реабілітовано

741

людину визнано
потерпілою від
репресій

За поданням УІНП реабілітовано українського та вірменського кінорежисера **Сергія Параджанова**.

Україна продовжила шлях зміни парадигми пам'яті про Другу світову війну

- з орієнтацією на людяні комеморативні практики
- з увагою до різних категорій жертв і різних мілітарних структур, які чинили опір нацизму
- з акцентом на багатовимірності українського досвіду Другої світової війни

Соціологічні опитування зафіксували зміни у суспільній пам'яті про Другу світову війну:

- **62%** підтримали 8 травня як єдиний день пам'яті та перемоги над нацизмом
- **85%** вважають Радянський Союз співпричетним до розв'язання війни
- **69%** вважають, що ОУН-УПА вели боротьбу з усіма, хто посягав на незалежність України
- **62%** вважають, що необхідно вшановувати всіх, хто загинув чи постраждав у Другій світовій війні

2024 рік

держава повністю перейшла на відзначення Дня пам'яті та перемоги над нацизмом **8 травня**, що є також європейською традицією.

**Дані соціопитувань, проведених Київським міжнародним інститутом соціології та компанією «Оперативна соціологія» у 2023 році*

Трагедія Голокосту стала більш видимою у державній політиці пам'яті

2021 рік

- Запроваджено традицію міжрелігійної молитви у Бабиному Яру **29 вересня**.
- УІНП сприяв впровадженню **14 травня** щорічного Дня пам'яті українців, які рятували євреїв у роки Другої світової війни, та довічних державних стипендій рятівникам.
- Інститут долучився до розробки та провів обговорення Концепції комплексного розвитку (меморіалізації) Бабиного Яру.

Посилення видимості корінних народів і національних меншин у політиці пам'яті було частиною системної роботи УІНП

Розроблено проєкт постанови про визнання геноцидом депортацій болгарів, греків та вірмен з Кримського півострова у 1944 році.

Водночас історія корінних народів і національних меншин як складова історії України потребує подальшого просування у суспільному дискурсі.

Історія національних меншин займає найнижчі позначки в рейтингу запити українців:

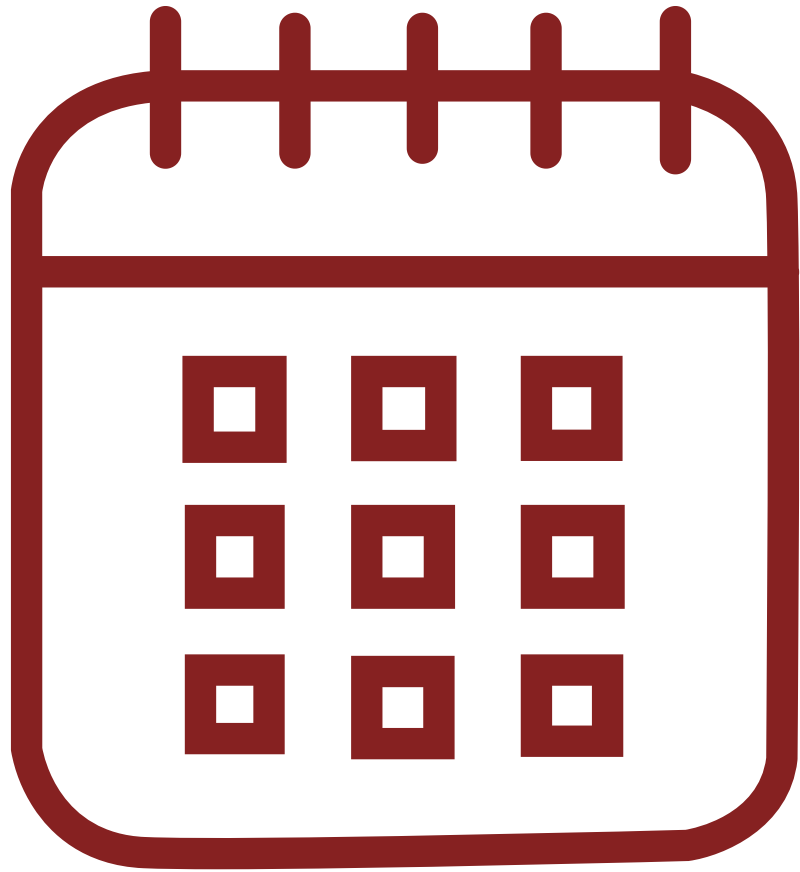
- **43%** виявили зацікавлення цією темою.
- **45%** виявили зацікавлення історією Криму і Кримського ханства.
- Близько **4%** констатували, що знають і вивчають історію та культуру кримських татар.

**Дані соціопитування, проведеного на замовлення УІНП у 2024 році*

Інститут продовжив роботу над проєктом Закону України «Про свята, пам'ятні дати і скорботні дні»

2021 рік

громадське обговорення законопроекту

Повномасштабне вторгнення призупинило цю роботу. Зараз ідеться про оновлений підхід до календарної реформи з урахуванням потреб меморіалізації російсько-української війни.

Інститут щороку долучається організаційно та / або інформаційно до відзначення на загальнодержавному рівні понад двох десятків пам'ятних днів і дат.

90-ті роковини Голодомору 1932–1933

- До 90-х роковин Інститут співорганізував міжнародний науковий форум «**Україна в епоху Голодомору: влада, опір, ідентичність**», який зібрав дослідників із семи країн.
- Визнання цього злочину геноцидом на міжнародному рівні є пріоритетом державної політики пам'яті в контексті Голодомору.
- Близько **30 держав та організацій** визнали Голодомор геноцидом українців. За 2022–2024 роки кількість визнань парламентами іноземних держав зросла вдвічі.
- **92%** українців вважають масовий голод 1932–1933 років геноцидом. З 2019 року кількість тих, хто поділяє такий погляд на Голодомор, зросла на 10%.

**За даними соціологічної групи «Рейтинг»*

- **61%** українців бере участь у вшануванні пам'яті жертв Голодомору в четверту суботу листопада.

**За даними соціопитування, проведеного на замовлення УІНП у 2024 році*

Запуск у 2021 році цифрових проєктів, робота над якими розпочалася раніше

Віртуальний некрополь української еміграції

Геоінформаційний каталог про поховання за кордоном українців, які долучилися до розбудови української державності й розвитку культури.

2600 поховань на **284** кладовищах по всьому світу

Онлайн архів усної історії

Платформа, що надає доступ до свідчень, які зберігаються в Архіві усної історії УІНП.

Архів містить понад **1900** аудіо- та відеозаписів усноісторичних інтерв'ю про Революцію гідності, сучасну російсько-українську війну, Чорнобильську катастрофу, Кенгірське повстання в ГУЛАГу, Другу світову війну, український визвольний рух, депортації, політичні репресії, масові голоди.

Децентралізація пам'яті, місця пам'яті

Робота з місцями пам'яті передбачає і пошук забутих місць поховань, і створення нових місць пошанування або комеморативних практик в уже наявних меморіальних просторах. Це широке поле діяльності, яке виходить за рамки суто сучасної російсько-української війни, до меморіалізації якої закономірно прикута найбільша увага.

2020–2022 роки

В **11** населених пунктах проведено пошук поховань, знайдено поховання жертв Голодомору, політичних репресій, учасників військових формувань – воїнів Армії УНР, УПА, Карпатської Січі та армії Австро-Угорщини періоду Першої світової війни. Ексгумовано та / або перепоховано останки **70** людей.

2021 рік

Розробка і впровадження окремого військового церемоніалу з вшанування Героїв Базару – 361 учасника Другого Зимового походу Армії Української Народної Республіки, розстріляного біля села Базар Житомирської області.

Вдалі приклади децентралізації у сфері історичної пам'яті: **Вінниця, Ірпінь, Київ, Одеса.**

Внесок у документування війни

Березень 2022

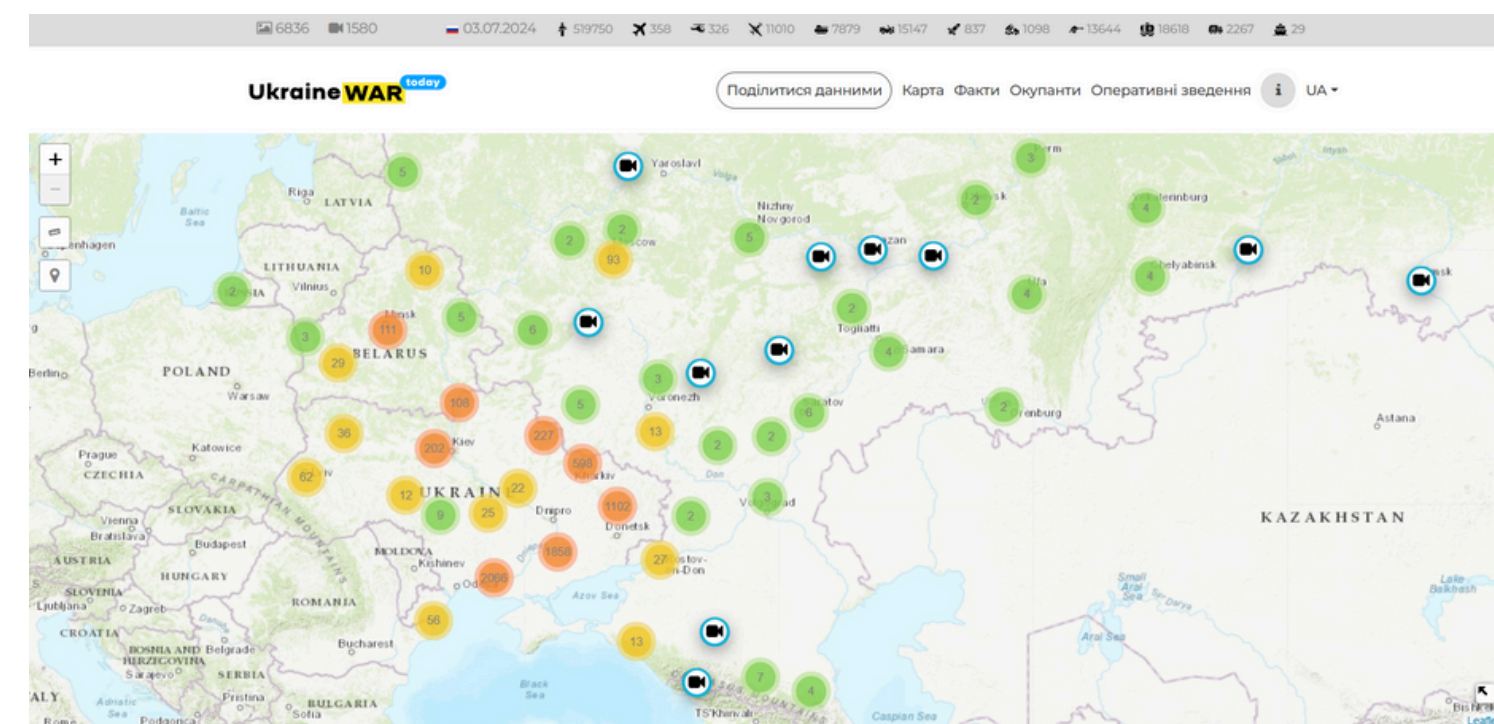
Запуск інтерактивної карти фактів про повномасштабний етап війни **Ukraine. War. Today**

8354 дописи з фіксацією подій

23900 відомостей про оперативну ситуацію

1534 довідки про поранених, полонених, вбитих військових ворожої армії

**Дані на 1 листопада 2024*

2023 рік

- проєкт зі збору свідчень про окупацію Чернігівської області – **40** інтерв'ю поповнили Архів усної історії УІНП.
- Колекція зібраних свідчень про російсько-українську війну в Архіві усної історії станом на 2024 рік складається з понад **300** інтерв'ю, які записані працівниками Інституту або прийняті на зберігання від інших установ та приватних дослідників.

**Зазначені на цьому слайді та загалом у презентації проєкти стали можливі завдяки співпраці з партнерами. Інформацію про партнерів можна знайти на сайті УІНП.*

Збереження пам'яті про російсько-українську війну та вшанування захисників до повномасштабного вторгнення

2020 рік

Фахівці Інституту долучилися до розробки законопроекту «Про внесення змін до деяких законів України щодо Національного військового меморіального кладовища».

2021 рік

- Запуск двомовного **Віртуального музею російської агресії**.
- Парламент ухвалив закон про **військовий поховальний ритуал**.
- Інститут передав Міністерству у справах ветеранів базу даних з інформацією про **524** військових сектори на кладовищах, на яких поховано **1714** захисників.
- Серед комеморативних практик – щомісячні **поминальні панахиди** за загиблими захисниками у різних містах України.

Внесок у меморіалізацію російсько-української війни після повномасштабного вторгнення

- Розробка рамкових документів, які можуть слугувати опорою для державних структур, органів місцевої влади та інших акторів у цій сфері: методичних рекомендацій для громад та десяти принципів меморіалізації російсько-української війни.
- Співорганізація серії семінарів для громад Одещини, Сумщини, Харківщини, Полтавщини, Чернігівщини; 5 круглих столів у форматі експертного обговорення у Києві; міжнародної конференції «Реалізація права на пам'ять: шляхи формування сучасної культури пам'яті в Україні».
- Участь у створенні стратегії з меморіалізації російсько-української війни в Ірпінській громаді та в роботі комісії з меморіалізації при Київській міській військовій адміністрації.
- Інститут у рамках повноважень долучався до процесу створення Національного військового меморіального кладовища: брав участь у розробці нормативно-правових актів, напрацюванні концепції, фахових обговореннях.

Виділені кошти з державного бюджету та проведені заходи

2020–2024 роки

17,5

мільйонів гривень

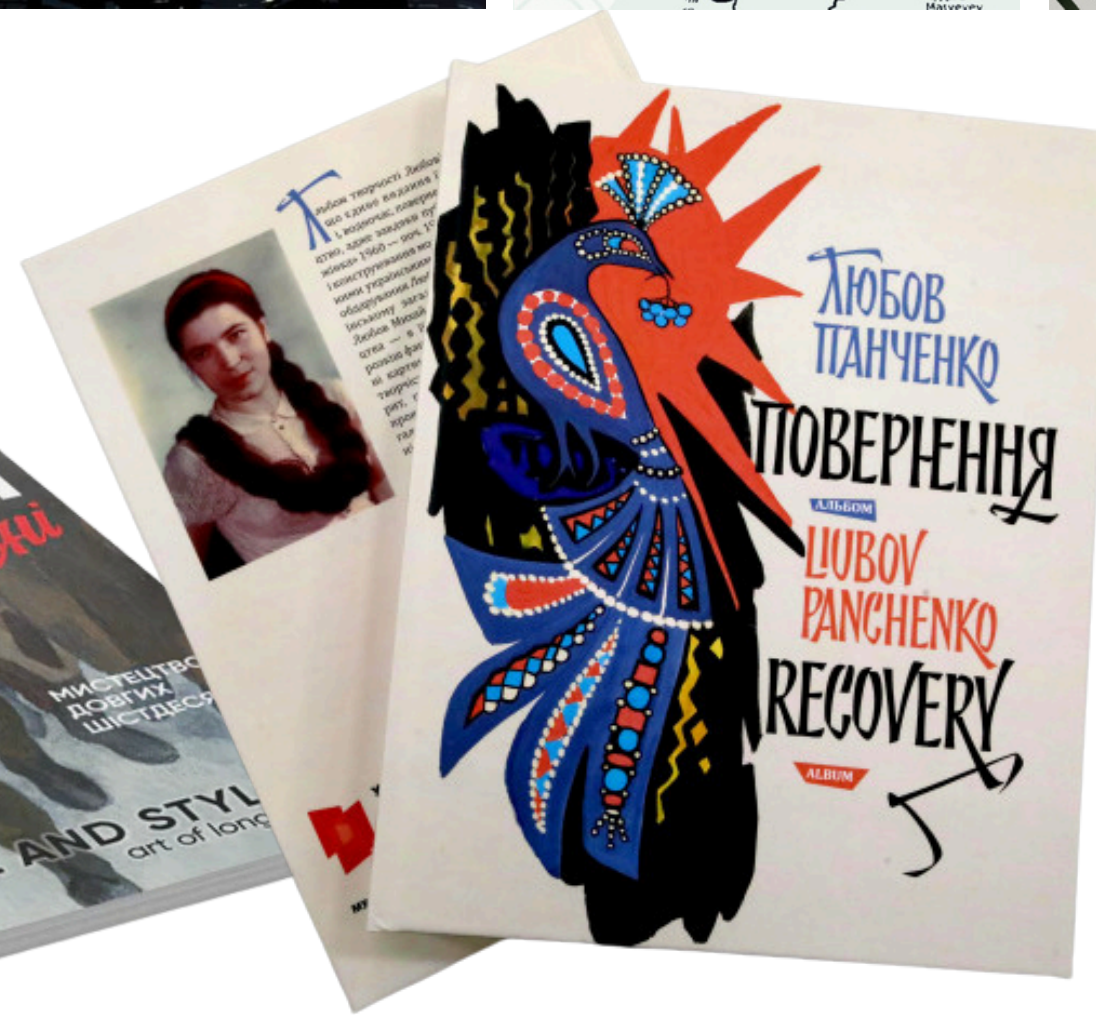
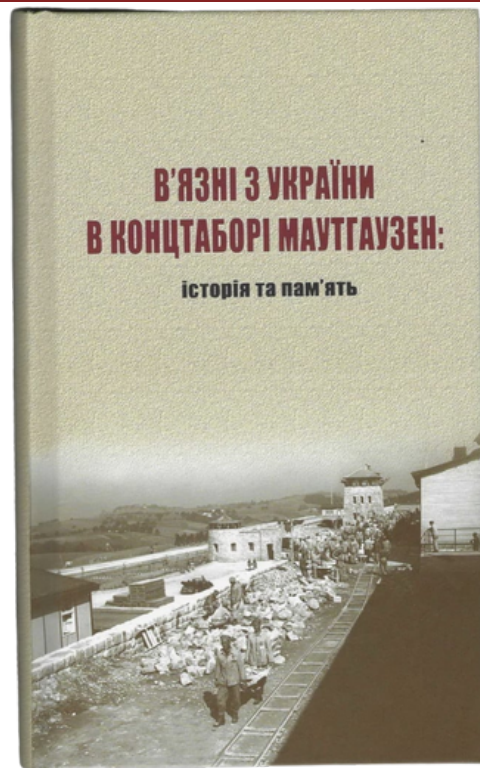
223

заходи

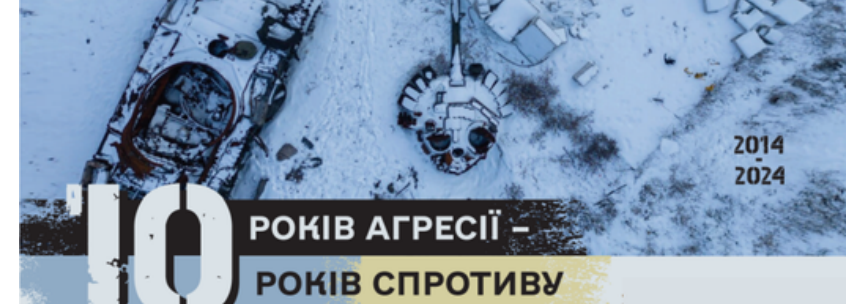
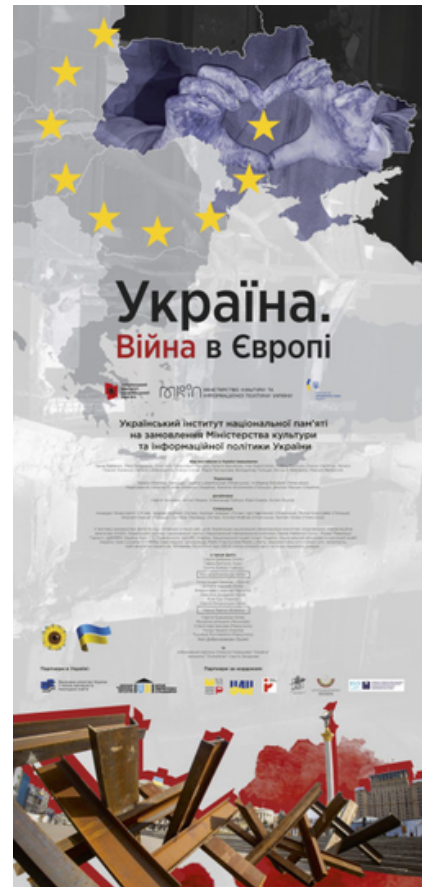
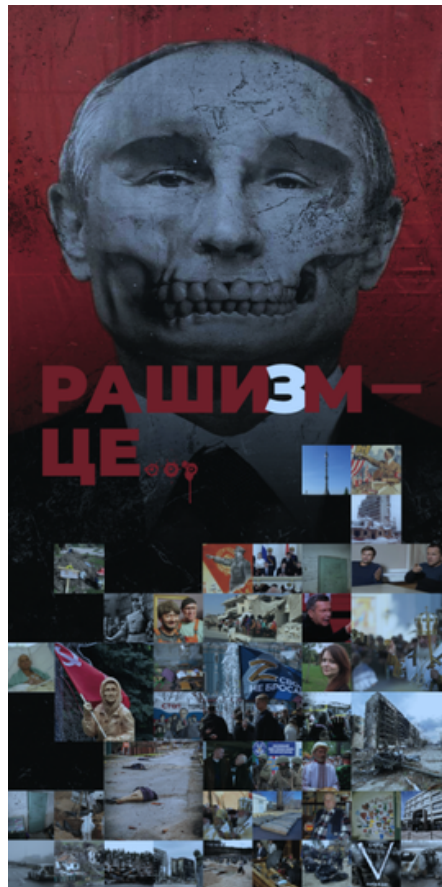
≈ 9,75

мільйонів гривень залучено міжнародної та партнерської грантової допомоги

48 ВИДАВНИЧИХ ПРОЄКТІВ

29 виставкових проєктів

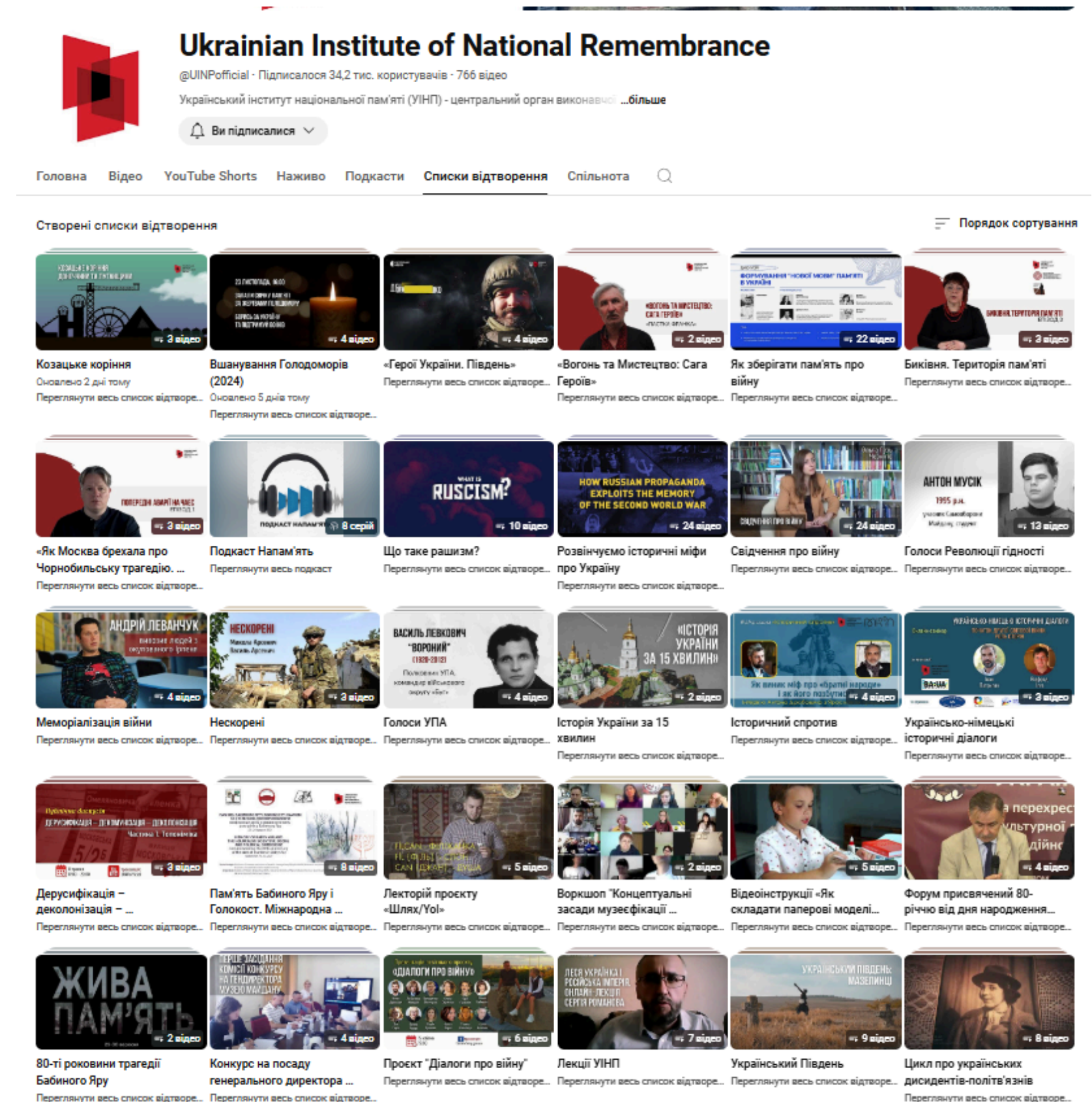
126 роликів

Зокрема, в межах серій:

- «Війна і міф»
- «Жінки, які загинули за Україну»
- «Діалоги про війну»
- «Герої України. Південь»
- «Розвінчуємо історичні міфи про Україну»
- «Рашизм – це...»
- «Південь без міфів»
- «Український південь»

А також:

- Документальний цикл про українських дисидентів-політв'язнів
- Документальний фільм «Вогнехреща»
- Анімаційний короткометражний фільм «Історія України за 15 хвилин»

Міжнародна співпраця

- Інститут продовжував брати участь у роботі Платформи європейської пам'яті та сумління.
- Голова Інституту виконував роль представника Уряду в Опікунській раді Фонду «Пам'ять, відповідальність, майбутнє» Федеративної Республіки Німеччина.
- Системною є співпраця Інституту зі Світовим Конгресом Українців, зокрема, щодо промоції знання про Голодомор-геноцид, вшанування жертв Бабиного Яру.
- Серед представництв іноземних держав в Україні, з якими велася комунікація, – Посольство Чеської Республіки в Україні, Посольство Республіки Казахстан в Україні, Посольство Франції в Україні, Посольство ФРН в Україні та Німецько-українська комісія істориків, Посольство Ізраїля в Україні.
- Окремим постійним напрямком роботи була співпраця з польською стороною з питань історичної пам'яті.

Міжнародна співпраця

2020-2021 роки

У Варшаві відбулася перша за три роки офіційна зустріч голови УІНП з головою Інституту національної пам'яті Республіки Польща доктором Ярославом Шареком та представниками IPN. Було досягнуто домовленості провести українсько-польські експертні консультації щодо врегулювання проблемних питань у сфері увічнення пам'яті жертв воєн та політичних репресій і напрацьовано проєкт регламенту групи з розгляду проблемних питань.

2022 рік

Інститут долучився до напрацювання Меморандуму про співробітництво у сфері національної пам'яті, підписаного на рівні міністерств культури Польщі й України.

2024 рік

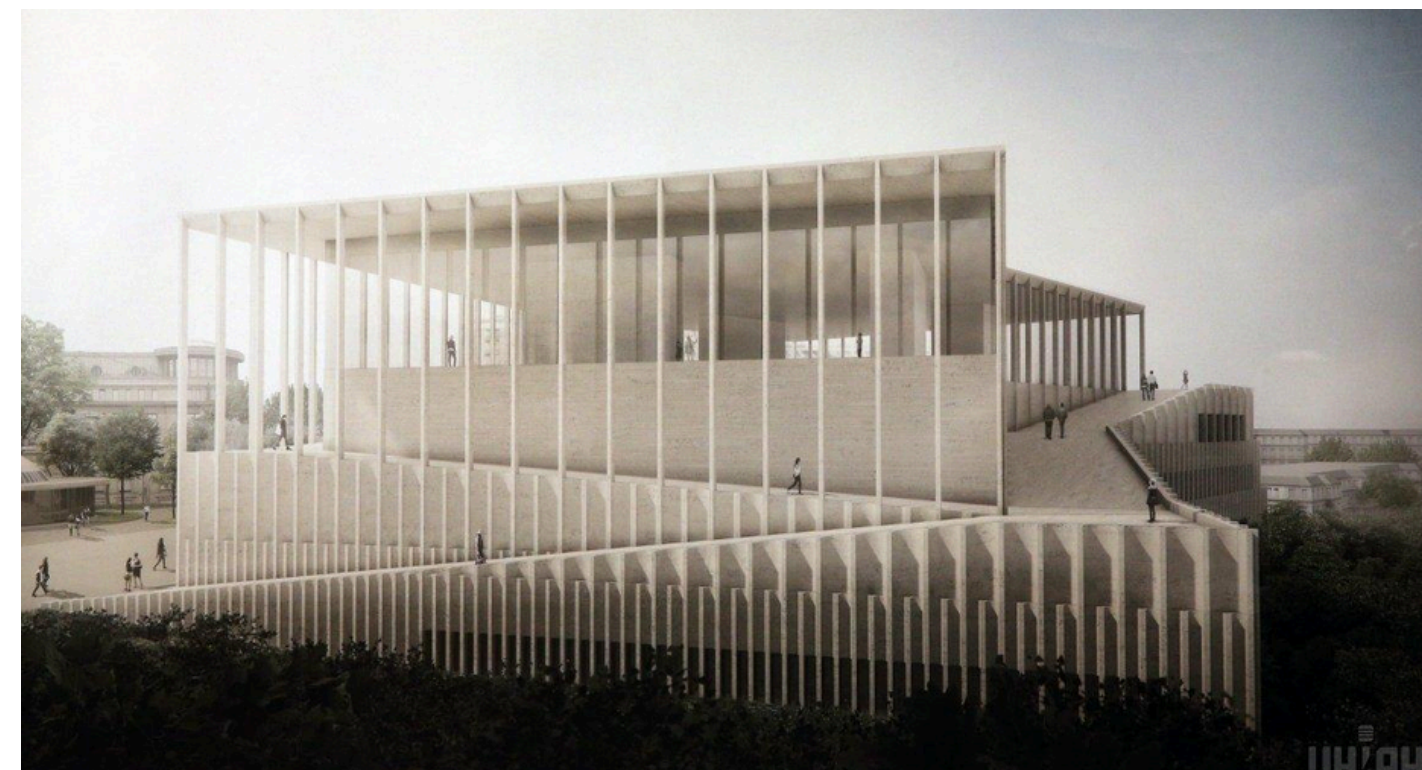
1. Участь у формуванні української частини українсько-польської Робочої групи з питань національної пам'яті.
2. Фахівці Інституту здійснили експедицію місцями поховань жертв Волинської трагедії в Україні.

Установи у сфері управління Інституту

**Галузевий державний архів
Українського інституту
національної пам'яті**

**Національний меморіальний
комплекс Героїв Небесної Сотні –
Музей Революції Гідності**

Майбутня діяльність УІНП

- Магістральними напрямками залишаться деколонізація, меморіалізація російсько-української війни, зокрема формування національної стратегії меморіалізації та підтримка зусиль із документування війни.
- Важливим треком буде роль Інституту у забезпеченні перехідного правосуддя (права на правду та права на пам'ять) і справедливого миру.
- У 2025–2026 роках Інститут має стати ключовим актором у досягненні польсько-українського історичного порозуміння.

**Крім основних функцій, покладених на Інститут положенням про його діяльність*